

De Weg van Johannes de Doper David Nieuwejaers

David Nieuwejaers (voorheen Roef) is een bestudeerder van het esoterische en mystieke denken, in het bijzonder de joods-christelijke wijsheidstraditie. Hij zal op 15 oktober 2016 de najaarsdag van de TVN verzorgen: *Het Levende Woord, theosofische beschouwingen over het Johannes-evangelie.*

De vroege kerkvader Clemens van Alexandrië omschreef het evangelie van Johannes, de 'geliefde leerling' van Jezus, als een zuiver geestelijk evangelie. Hij deed dit om het onderscheid duidelijk te maken met de andere drie evangeliën, die zo sterk op elkaar lijken dat men ze later 'synoptische evangeliën' ging noemen. Ook mevrouw H.P. Blavatsky (HPB) becommentarieert dit evangelie als een bij uitstek esoterische tekst.*¹ Daarmee staat zij in een lange traditie van mystici en theosofen die in het Johannesevangelie de gehele innerlijke weg van de mens belichaamd zien. Tijdens de najaarsdag van de TVN worden de belangrijkste passages uit dit wonderbaarlijke geschrift spiritueel geduid. In dit artikel wil ik slechts de kernboodschap van het evangelie bespreken: de oproep tot innerlijke wedergeboorte. Daarbij sta ik vooral stil bij één figuur die in dit regeneratieproces een cruciale rol speelt: Johannes de Doper. Wie is hij? Waarom wordt hij de wegbereider van Christus genoemd? Wat vertegenwoordigt hij in de mens die gehoor geeft aan de roep tot wedergeboorte?

In esoterische stromingen, zoals bijvoorbeeld de christelijk-theosofische traditie van Jacob Boehme, wordt er steeds de nadruk op gelegd dat men de evangelische verhalen niet zozeer als historische feiten moet zien, maar als zich steeds in het heden voltrekkende gebeurtenissen in de wereld van de ziel. De wereld van de ziel wordt in de evangeliën het koninkrijk der hemelen genoemd, en omdat *het koninkrijk Gods in u is* (Lucas 17:21) kan de mens aan die 'hemelse' gebeurtenissen participeren; zij worden dan voor hem innerlijke transformatieprocessen die door de Bijbelse verhalen symbolisch tegenwoordig worden gesteld.

Het koninkrijk der hemelen is een innerlijke staat, niet een uiterlijke plaats. Er is geen kwestie van tijd en ruimte, van wanneer en waar mee verbonden, want het is altijd aanwezig, boven de persoonlijkheid uit.*²

Hoewel de ziel uiteraard ook in onze aardse wereld werkzaam dient te zijn, is zij niet aan haar wetten onderworpen: *Mijn koninkrijk is niet van deze wereld* (Johannes 18:36). *Het koninkrijk Gods komt niet met uiterlijk vertoon, is niet te berekenen, is niet hier en is niet daar* (Lucas 17: 20-21).

Dit maakt meteen duidelijk dat de ziel van een andere zijnsorde is dan wat we tegenwoordig de psyche noemen, de vrijwel automatische stroom van gedachten, gevoelens en begeerten waarmee we ons voortdurend identificeren.*³ De psyche maakt deel uit van de uiterlijke mens, maar daarnaast is er dus de ziel, de ander-in-ons, de innerlijke mens. Boehme vat de tweevoudige aard van de mens duidelijk als volgt samen: *Hij is naar de uiterlijke mensheid de tijd en in de tijd, en de tijd is de uiterlijke wereld, dat is de uiterlijke mens. En de innerlijke mens is de eeuwigheid en de geestelijke tijd en wereld.**⁴

De ziel wordt vaak voorgesteld als een goddelijke adem (atma-buddhi) die ons van moment tot moment wordt geschonken, maar waarvan we ons niet of nauwelijks bewust zijn. Of wellicht beter: de ziel is nog niet in ons tot bewustzijn gekomen, zij is niet ontwaakt. HPB zou in haar typisch oosters-esoterische terminologie zeggen: atma-buddhi is nog niet atma-buddhi-manas geworden, is nog niet geïndividualiseerd. Welnu, het is die ziel die in de persoonlijkheid geboren moet worden, net zoals Jezus uit Maria geboren werd.*⁵ Het Johannes-evangelie handelt hoofdzakelijk over deze goddelijke geboorte, zoals in het gesprek met Nicodemus zo prachtig wordt verwoord: *En er was eens een mens uit de Farizeeën; zijn naam was Nicodemus, een leider van de joden. Hij kwam 's nachts naar Jezus en zei tegen Hem: Rabbi, wij weten dat U van God gekomen bent als leraar, want niemand kan deze tekenen doen die U doet, als God niet met hem is. Jezus antwoordde en zei tegen hem: Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: Als iemand niet opnieuw geboren wordt, kan hij het Koninkrijk van God niet zien. Nicodemus zei tegen Hem: Hoe kan een mens geboren worden als hij oud is? Hij kan toch niet voor de tweede keer in de schoot van zijn moeder ingaan en geboren worden? Jezus antwoordde: Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u: Als iemand niet geboren wordt uit water en Geest, kan hij het Koninkrijk van God niet binnengaan. Wat uit het vlees geboren is, is vlees en wat uit de Geest geboren is, is Geest. Verwonder u niet dat Ik tegen u gezegd heb: U moet opnieuw geboren worden* (Johannes 3:1-7).

Letterlijk staat er trouwens: *U moet **van boven** geboren worden*, hetgeen Nicodemus (maar ook de Farizeeër in ons) erop wijst dat een vrome levenshouding – het getrouw naleven van alle religieuze voorschriften, dagelijks naar de tempel gaan – ons nog geen toegang tot het koninkrijk geeft; toch niet zolang onze inspanningen door de uiterlijke mens worden gemotiveerd. In het openbaar gedragen we ons dan spiritueel correct, met een verraderlijk aardige glimlach op ons gezicht, maar innerlijk lijken

we soms toch meer op *witgepleisterde graven, die van buiten wel mooi lijken, maar van binnen zijn ze vol doodsbeenderen en allerlei onreinheid* (Mattheus 23:27).

Het is een enorme openbaring wanneer je ontdekt dat de wedergeboorte inderdaad niet op eigen kracht kan worden verwezenlijkt. Zelfverlossing is onmogelijk, wat allerlei moderne vormen van zelfhulpspiritualiteit ook mogen beweren. Je kunt jezelf immers niet aan je eigen schoenveters optillen, of zoals in de proloog van het evangelie staat: de kinderen Gods zijn zij *die niet uit bloed, niet uit de wil van vlees en ook niet uit de wil van een man, maar uit God geboren zijn* (Johannes 1:13). Het bloed staat hier voor onze biologische overlevingsdrang, die iedere cel van ons lichaam beheerst.*⁶ De wil van het vlees is de begeertenatuur, de neiging om alle ervaringen, ook de meest verheven spirituele ervaringen, toe te eigenen en ons daarmee te identificeren. Met een 'man' wordt in de Bijbel doorgaans het verstand bedoeld.*⁷ Kortom, de bovenzinnelijke geboorte wordt noch door biologische instincten, noch door begeerte, noch door verstandelijke redeneringen verwezenlijkt; een zoon of dochter van God wordt men slechts vanuit de herscheppende kracht van de Geest, die als de wind waait *waar hij wil; je hoort hem waaïen, maar je weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat. Zo is het ook met ieder die geboren is uit de Geest* (Johannes 3:8).

Die universele Geest is het licht van de Logos, het zich openbarende Woord van het Absolute: *In het begin was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God. Alle dingen zijn door het Woord geworden, en zonder dit Woord is geen ding gemaakt dat gemaakt is. In het Woord was het leven en het leven was het licht van de mensen. En het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet begrepen. Dit was het waarachtige licht dat ieder mens verlicht. En allen die Hem aangenomen hebben, hun heeft Hij macht gegeven kinderen van God te worden, namelijk die in zijn Naam geloven* (Johannes 1:1-4, 9,12).

Wat is dat voor een Naam? Het is de heilige Godsnaam die Mozes ontving bij het brandend braambos: *Eheieh asher Eheieh*, Ik-ben-die-Ik-ben. Het is de goddelijke aanwezigheid die anders is dan onze talrijke persoonlijke "ikken". Het is vanuit die aanwezigheid dat Jezus spreekt als hij zegt: *Eer Abraham was ben ik* (Johannes 8:57) of wanneer hij zegt: *Ik ben de opstanding en het leven* (Johannes 11:25). Dan spreekt hij als de wedergeboren ziel die volstrekt transparant is geworden voor het Woord.

Over die Naam geeft HPB nog de volgende toelichtingen: *Dit is de zevenvoudige naam, of klank, de Oeahoo**⁸ van **De Geheime Leer**, en de *aèiouoo* van de **Pistis Sophia**. *Het is vreemd dat de Latijnse woorden nomen (naam) en numen (godheid) zo veel op elkaar lijken.**⁹

Hij is de voortbrenger van licht en leven, om een uitdrukking van Philo Judaeus te gebruiken. Hij is wat de Griekse filosofen de logos noemden, het Woord van de goddelijke gedachte [...] Wie zich baadt in het licht van Oeahoo zal nooit door de sluier van maya worden misleid. *10

Het is gemakkelijk te zien wie dit licht en deze naam zijn: het licht van de inwijding en de naam van het 'vuur-zelf', wat geen naam, geen handeling is, maar een geestelijke, eeuwig levende macht, zelfs hoger dan de 'onzichtbare god', omdat deze macht ZICHZELF is. *11

"Geloven" in die Naam is niet geloven in een of ander dogma, maar jezelf aan dit Woord toevertrouwen, zodat je uiteindelijk met de oren en ogen van je mystieke hart die Naam kan horen, dat licht kan aanschouwen, en door dat heilige vuur veranderd kan worden. Hoe kom je tot deze regeneratie? We kunnen de ziel weliswaar in ons dragen, maar dat betekent nog niet dat we haar werkelijk bezitten. Paradoxaal genoeg is dit alleen maar mogelijk indien we ons erdoor laten bezitten, indien de uiterlijke mens een stap terug zet, en zo ruimte wordt voor de hemelse Ander. Deze stap is niet zomaar een rationeel besluit, maar komt voort uit een intens bovenpersoonlijk verlangen.

Johannes de Doper vertegenwoordigt de uiterlijke mens die aan dit verlangen gehoor geeft. Wil er een regeneratie plaatsvinden, dan moet eerst in ons Johannes geboren worden, alvorens Jezus kan verschijnen. Ook al gaat het om de lichtgeboorte, die is alleen maar mogelijk indien de uiterlijke mens eerst zijn duisternis onder ogen ziet en zich vervolgens omkeert naar het licht. Over zijn verhouding tot Christus zegt Johannes dan ook: *Hij die na mij komt, is vóór mij geworden, want Hij was er eerder dan ik. Ik ben de stem die roept in de woestijn: Maak recht het pad van de Heer. Ik ben het niet eens waard om de riemen van Zijn sandalen los te maken. Niet ik ben de Christus, maar ik ben Hem vooruit gezonden. Hij moet wassen en ik moet minder worden* (Johannes 1: 15, 23 + 3: 28-29).

Vanuit een metafysisch perspectief is de eeuwige ziel er natuurlijk al voordat de uiterlijke mens de weg kan gaan, maar vanuit de weg beschouwd, treedt de ziel pas naar voren nadat de uiterlijke mens daartoe de nodige voorwaarden schept. Of zoals HPB dit toelicht: *Vanuit het standpunt van de discipel komt, in termen van tijd, het goddelijke beginsel Atma-Buddhi pas later naar voren, omdat de vereniging daarmee niet eerder optreedt dan wanneer het einde van het Pad is bereikt. Niettemin is deze vonk van goddelijk vuur er al vóór de persoonlijkheid van de neofiet, want het is eeuwig en in alle mensen, zij het niet geopenbaard. *12*

Johannes is de uiterlijke mens die na vele ervaringen inziet dat zijn ware bestemming niet in zijn eigen plannen en ambities ligt. Hij ervaart de wereld als een onvruchtbare woestijn, symbool voor de dorheid van ons innerlijk en uiterlijk bestaan, maar daarin vindt hij ook de stilte die hem

ontvankelijk maakt voor het Woord. Kortom, als we een Johannes-mens zijn geworden, verlaten we de oude, platgetreden paden van ons leven, om de weg recht te maken voor de ziel. Waar het aanvankelijk de persoonlijkheid was die voor zichzelf geluk en vrijheid verlangde, is het nu dezelfde persoonlijkheid die beseft hoezeer zijn verlangens een belemmering vormen voor de vrijheid van de ziel. Door deze ommekeer is hij bereid het grootste offer te brengen dat hij kan brengen: het offer van zichzelf.

Johannes is de voorloper en daarom doopt hij ook met reinigend water, *maar midden onder u staat Hij die u niet kent [...] Die is het Die met de Heilige Geest [of met vuur] doopt* (Johannes 1: 26, 33). Volgens HPB stelt in de cyclus van inwijding *water de eerste en de lagere treden naar de zuivering voor, terwijl beproevingen verbonden met vuur het laatst kwamen. Water kon het lichaam van stof vernieuwen; alleen VUUR dat van de innerlijke geestelijke mens. De ware betekenis van deze uitspraak is heel diepzinnig. Zij betekent dat hij, Johannes, een niet-ingewijde asceet, aan zijn discipelen geen hogere wijsheid kan meedelen dan de mysteriën die zijn verbonden met het gebied van de stof (waarvan water een symbool is)... terwijl de wijsheid die Jezus, een ingewijde van de hogere mysteriën, hun zou onthullen, van hogere aard was, want zij was de 'VUUR'-wijsheid van de ware gnosis of de **werkelijke geestelijke** verlichting.* *¹³

Tot en met de doop in de Jordaan is het optreden van Johannes noodzakelijk voor de vrijmaking van de ziel en haar zalving door de Geest. Eerder is dat niet mogelijk. Jezus en Johannes kunnen dus niet los van elkaar worden begrepen, want het zijn de twee mensen, de uiterlijke en de innerlijke, die tezamen het regeneratieproces ondergaan. Dat kun je trouwens nog zien aan de geboortedata: de geboorte van Johannes wordt gevierd op 24 juni (rond het zomersolstitium), die van Jezus op 25 december (rond het wintersolstitium), precies een half jaar later. De symboliek is overduidelijk: Vanaf de midzomer worden de dagen (van Johannes) steeds korter, maar vanaf de midwinter worden de dagen (van Jezus) steeds langer, want *Hij die na mij komt moet wassen en ik moet minder worden.*

*1 H.P.Blavatsky, 'Notes on the Gospel according to John', *Collected Writings*, XI, p. 482-503; zie ook H.J. Spierenburg, *The New Testament Commentaries of H.P.Blavatsky*, San Diego, Point Loma Publications, 1987.

*2 M. Nicoll, *De Nieuwe Mens*, Den Haag, Mirananda, 1985, p. 164-165.

*3 D. van Egmond, *De wereld van de ziel*, Nachtwind, 2014, p. 9-10.

*4 J. Boehme, *Levend in de eenvoud van Christus*. Een bloemlezing, Haarlem, Rozekruis Pers, 1998, p. 97.

- *5 D. van Egmond, 'Het wonder van de lichtgeboorte', in A. De Boer en T. Rozema, *Spirituele Kerst*, Haarlem, Rozekruis Pers, 2015, p. 10.
- *6 H.P.Blavatsky, *Collected Writings*, XI, p. 489.
- *7 D. van Egmond, *De mystieke weg van het Johannes-evangelie*, transcript van een in 2001 gegeven lezingenreeks.
- *8 Dit zijn de zeven klinkers van het Griekse alfabet AEHIOYΩ, getuigend van de zeven Hemelen of Engelen. De eerste letter is de Alpha en de laatste is de Omega. Christus zegt niet voor niets in Openbaring 1:8, 21:6 en 22:13: "Ik ben de Alpha en de Omega."
- *9 H.P.Blavatsky, *Collected Writings*, XI, p. 489.
- *10 H.P.Blavatsky, *De Geheime Leer*, I, Eng. p. 69-72.
- *11 H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer*, II, Eng. p. 563-570.
- *12 H.P. Blavatsky, *Collected Writings*, XI, p. 490.
- *13 H.P.Blavatsky, *De Geheime Leer*, II, Eng. p. 566.

Overleden TVN leden

De heer R. de Bruin uit IJsselstein.
Hij was 86 jaar en lid sinds 1986.

Moge onze liefde en dankbaarheid hem
begeleiden op zijn verdere zielereis.